gemeente
Barneveld

Organisatieonderdeel: Leefomgeving
Mail behandelaar: P.Visser2@barneveld.nl
Telefoonnummer:

Raadsvoorstel nr. 3432
Barneveld, 14 mei 2024
Portefeuillehouder: B. Wijnne

Onderwerp: **Regionaal Perspectief Landelijk gebied**

Samenvatting raadsvoorstel

Uw raad wordt voorgesteld het Regionaal Perspectief Landelijk gebied (deel A) vast te stellen als kader voor beleidsuitwerking en voor een uitvoeringsprogramma.

Aan de raad,

Gevraagde beslissing:

1. Vaststellen van het hoofddocument m.b.t. de doelen (2.1 en 2.2), het toekomstbeeld (3), de bijbehorende keuzes (4.1) en de prioritaire thema's (4.2);
2. In te stemmen met het uitwerken van de acties, maatregelen en instrumenten (4.7) naar een uitvoeringsprogramma met prioritering, rolneming en passende budgettering;
3. In te stemmen met de samenwerkingsagenda (paragraaf 4.4) en de kennisagenda (paragraaf 4.6).

1. Inleiding

Het landelijk gebied staat in Nederland volop in de schijnwerpers: er zijn opgaven op het gebied van uitstoot van stikstof en fijnstof, klimaat, bodem- en waterkwaliteit en biodiversiteit. Daarnaast is er behoefte aan duurzame voedselproductie, biobased bouwmateriaal, meer woningen met bijbehorende voorzieningen en ruimte voor de energietransitie. Dit geeft onzekerheid voor boeren, ondernemers in het landelijk gebied en bewoners. Er is daarom dringend behoefte aan een langjarig perspectief waar ondernemers en inwoners op kunnen vertrouwen en bouwen de komende jaren. De opgaven waar we voor staan verschillen per regio in Nederland. Hierdoor is er voor de uitvoering van de landelijke doelen maatwerk nodig. Het Regionaal Perspectief Landelijk Gebied (RPLG) geeft de koers voor het gevraagde maatwerk voor de gemeenten in de Regio Foodvalley en de gemeente Putten.

De provincies hebben rondom de doelstellingen uit het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) de centrale rol gekregen om samen met medeoverheden en gebiedspartners maatregelen uit te werken. De provincie Gelderland werkt hiervoor aan het programma Vitaal Landelijk gebied Gelderland (VLGG) en de provincie Utrecht aan het Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG). Het RPLG is voor Regio Foodvalley de agenda voor het landelijk gebied en daarmee ook onze inzet in de samenwerking met de provincies Gelderland en Utrecht en het Rijk, om zoveel mogelijk te bereiken dat de provinciale programma's faciliterend zijn. Met het RPLG bieden wij de provincies ons kader voor de realisatie en uitvoering van het VLGG en UPLG.

Van Groeidocument naar RPLG-Koers voor uitvoering

In het tweede kwartaal van 2023 is het Groeidocument voor het RPLG, van 30 maart 2023, aan u voorgelegd voor wensen en bedenkingen. Dit document beschrijft de opgaven en voorgenomen doelen en ontwikkellijnen, de hoofdkoers. De uitwerking in concrete acties, maatregelen en instrumenten was daar nog geen onderdeel van. Daarover zijn in het voorjaar van 2023 een groot aantal gesprekken gevoerd met stakeholders, wat waardevolle input heeft opgeleverd voor het voorliggende RPLG. Eind juni en begin juli zijn door de gemeenteraden wensen en bedenkingen kenbaar gemaakt, die zijn meenomen in het voorliggende RPLG. De bundel met alle wensen en bedenkingen is als bijlage bij dit raadsvoorstel gevoegd, inclusief de reactie of en zo ja, op welke wijze, deze in het RPLG zijn verwerkt en waarom die keuze is gemaakt.

Essentie van RPLG

De essentie van het RPLG is de ambitie om het landelijk gebied zo te ontwikkelen dat volgende generaties er in gezondheid kunnen leven en werken. Herstel van het natuurlijk systeem van bodem, water en natuur, in goede balans met de ontwikkeling van het voedselsysteem van de toekomst is daarvoor essentieel. Het doel van het RPLG is om een perspectief te geven voor de komende 10 tot 40 jaar: duidelijkheid voor onze inwoners en ondernemers over wat wij belangrijk vinden, wat er nodig is en wat ieders rol is.

Het is in het belang van iedereen dat onze leefomgeving gezonder wordt en de inwoners van stedelijke gebieden, dorpen en buurtschappen zich meer verbonden voelen met het landelijk gebied en met de ondernemers die daar hun werk doen. In de huidige situatie is het natuurlijk systeem van water en bodem niet in balans en de luchtkwaliteit voldoet niet overal aan de basisnormen. Het gevolg is dat er problemen optreden zoals droogte en wateroverlast, dat er een groter risico is op gezondheidsschade en dat de biodiversiteit afneemt.

Het RPLG biedt voor de lange termijn een perspectief op een gezonde en duurzame leefomgeving voor iedereen en herstel van de verbinding tussen stad en platteland. Daarmee bouwt het aan de brede welvaart in de regio. Het RPLG benoemt strategische keuzes en zet de eerste agenda voor ruimtelijke keuzes. Het biedt een eerste set aan acties, waarmee in 2024 een uitvoeringsprogramma met gezamenlijke activiteiten, projecten en onderzoekstrajecten wordt gemaakt. Perspectief bestaat daarmee uit: zo duidelijk mogelijke (milieu)kaders, een toekomstbeeld, keuzes over ruimtelijke sturing en het benoemen van acties om ondernemers en inwoners te ondersteunen om zelf bij te dragen aan de ontwikkelrichting.

Relatie met en positie t.o.v. NOVEX en verstedelijking
Het RPLG is onze inzet vanuit het landelijk gebied voor de integratie met de Verstedelijkingsstrategie en de Regionale Energiestrategie die plaatsvindt via het regioarrangement Foodvalley en Ontwikkelperspectief NOVEX Arnhem-Nijmegen-Foodvalley. Het regioarrangement is een belangrijke bouwsteen voor de ruimtelijke voorstellen van de provincies Gelderland als Utrecht aan het Rijk. Samen met het Ontwikkelperspectief geeft dit input voor de nieuwe nota Ruimte van het Rijk. Gezamenlijk kunnen we dit vertalen in een integrale uitvoeringsagenda voor Foodvalley, inclusief prioriteiten en afspraken over ieders rol.

2. Door de raad gestelde kaders
Een belangrijke basis voor het RPLG is de Strategische Agenda 2020-2025 die op 11 december 2019 door uw gemeenteraad is vastgesteld. Daarnaast is de Regionale Ruimtelijke Verkenning, die op 6 oktober 2021 door uw raad is vastgesteld een kader. Het document dat de scope en mate van detail aangeeft voor het RPLG is de contourennotitie, deze heeft u op 3 november 2022 besproken. Tenslotte is op 5 juli 2023 het Groeidocument met daarin de voorgenomen doelen en ontwikkellijnen voor het RPLG voorgelegd voor wensen en bedenkingen.

3. Effect
Met het vaststellen van het RPLG geven we voor zover nu haalbaar is, duidelijkheid aan onze inwoners en ondernemers waar we voor staan, wat we willen en wat we als regiogemeenten zelf kunnen. Het RPLG geeft een aantal doelen waar de regio en gemeenten de komende jaren aan gaan werken (zie hoofdstuk 2, bijlage 1) en beschrijft wat de bouwstenen zijn voor het ontwikkelen van een uitvoeringsprogramma. Door dit als regiogemeenten vast te stellen, ontstaat een kader voor de lokale en regionale uitwerking. Het RPLG geeft richting aan de uitwerking naar lokaal beleid, met respect voor de lokale autonomie.

Zo kunnen we congruent beleid voor het landelijk gebied ontwikkelen en daarin gezamenlijk optrekken én activiteiten in gang zetten vanuit gezamenlijke slagkracht. Er wordt in overleg met beide provincies nog gewerkt aan het concreter en daarmee meetbaarder maken van de doelen.

4a. Argumenten

1.1 Gedeeld belang en inzicht
De doelen, het beeld de keuzes en de thema's komen voort uit breed gedeelde inzichten. Enerzijds vanuit de hiervoor genoemde door uw raad vastgestelde kaders en door wetgeving en beleid van de rijksoverheid, provincies en het Waterschap. Anderzijds vanuit gesprekken met en feedback van stakeholders (in totaal bijna 150 personen) , waaronder LTO Gelderse Vallei, Waterschap Vallei en Veluwe, Natuur en Milieu Gelderland en Utrecht, Rabobank, kennisinstellingen, partners van het Landbouwnetwerk en diverse andere regionale partners.

1.2 Duidelijkheid geven aan stakeholders
Inwoners en ondernemers hebben dringende behoefte aan inzicht in de koers van de overheden. Dit RPLG draagt bij aan duidelijkheid vanuit de rol en verantwoordelijkheid van de gemeenten.

1.3 Met een toekomstbeeld hebben we een gezamenlijk kader
Het toekomstbeeld geeft een gezamenlijk fundament en biedt daarom houvast aan iedereen voor de ontwikkelrichting. Gemeenten kunnen er mee aan de slag met hun inwoners en ondernemers.

1.4 *Met de keuzes (par 4.1) geeft de regio duidelijk aan waar zij voor staat samen met de gemeenten*
Het toekomstbeeld is samengevat in strategische keuzes op inhoud en aanpak, zodat concreter wordt waar wij aan willen werken en op welke manier. Dat geeft richting aan de uitwerking en uitvoering.

1.5 Zes thema's geven overzicht en helpen bij de verdere uitwerking
Door het benoemen van zes thema's wordt de uitwerking concreet. Hierdoor wordt de uitvoering werkbaar. Elk van de thema's kan verder worden ingevuld en uitgewerkt op basis van voortschrijdend inzicht en besluitvorming door andere overheden. Zo leggen wij vast waar wij gezamenlijk aan werken, en daarmee ook waar wij niet aan werken.

2.1 Een uitvoeringsprogramma is nodig om perspectief concreet en werkend te maken
Het RPLG geeft een breed beeld wat er nodig is. In het uitvoeringsprogramma worden prioriteiten gesteld qua acties en maatregelen. Zo ontstaat inzicht in de termijn waarop bepaalde maatregelen genomen worden, en weten de deelnemende partijen wat wanneer van hun verwacht wordt. Het uitvoeringsprogramma zal ook ingaan op uitvoeringscapaciteit en de financiële dekking en het effect daarvan op de prioritering.

2.2 Acties, maatregelen en instrumenten maken scherp waar we als regio aan willen werken
Door met alle betrokken partijen een set van acties, maatregelen en instrumenten op te stellen en onderdeel te maken van het RPLG (paragraaf 4.7) is het niet alleen een procesvoorstel. Deze tabellen maken inhoudelijk scherp welke koers het uitvoeringsprogramma van het RPLG kiest.

3.1 Als regio staan we sterker dan als afzonderlijke gemeenten
De Regio Foodvalley is een netwerkorganisatie die samenwerking hoog in het vaandel heeft. De opgave landelijk gebied leent zich bij uitstek voor intensieve samenwerking. De opgaven zijn groot, complex en grensoverschrijdend. Door als Regio Foodvalley op te trekken hebben we een sterkere positie naar de provincies en het Rijk, dan we als afzonderlijke gemeenten zouden hebben.

3.2 Samenwerking geeft de mogelijkheid tot kennisdeling
Door vanuit een gezamenlijke agenda te werken wordt kennisdeling en -uitwisseling eenvoudiger. Het geeft de mogelijkheid gebruik te maken van elkaars kennis.

3.3 Samenwerking is efficiënt
Door samenwerking kunnen we een beroep doen op elkaars systemen en capaciteit. Zo hoeft niet elke gemeente het wiel zelf uit te vinden en materialen of systemen aan te schaffen. Ook kunnen opdrachten worden gebundeld. Een goed voorbeeld is het meetnetwerk en de gezamenlijke onderzoeken door de WUR.

4b. Tegenargumenten/kanttekeningen

1.1 Er is onzekerheid over keuzes en middelen van provincies en Rijk
Belangrijke randvoorwaarden vanuit de hogere overheden voor het behalen van de doelen zijn op dit moment nog niet geregeld. Er is geen landbouwakkoord en er is geen duidelijkheid over het beoogde Transitiefonds. Daarnaast hebben zowel het Rijk als de provincies hun programma's voor het Landelijk Gebied nog niet vastgesteld. Het ontbreken van duidelijkheid en middelen geeft een fors risico op vertraging van de uitvoering.

1.2 Er kunnen verschillende snelheden ontstaan
Het kan zijn dat de ontwikkelingen in het landelijk gebied van onze regio niet gelijk lopen (zowel in samenhang als tempo) met bijvoorbeeld de Verstedelijkingsstrategie en de integrale ruimtelijke opgave vanuit andere overheden, zoals de provincies en het Rijk, in dit geval met name het ministerie van BZK. Met de regiogemeenten zetten we ons maximaal in om de samenhang en integraliteit te waarborgen door goede inhoudelijke en procesmatige afstemming met het Regioarrangement en het NOVEX-Ontwikkelperspectief.

2.1 Een complexe opgave wordt gekenmerkt door vallen en opstaan en leren en evalueren
De vertaling van acties maatregelen en instrumenten naar een uitvoeringsprogramma met prioritering, rolneming en budgettering sluit aan op de doelen, keuzes en thema's. Door keuzes van andere overheden of ontwikkelingen in de maatschappij, is het mogelijk dat de aansluiting niet synchroon blijft lopen (zie ook 1.2). In dat geval is evaluatie en her prioritering nodig. Dit is eigen aan het werken aan complexe opgaven.

3.1 Strategische uitwerking en samenwerking kunnen spanning geven met de wens voor lokaal maatwerk
De samenwerking binnen Regio Foodvalley is goed. Maar we zijn autonome gemeenten met elk onze eigen identiteit. Maatschappelijke en politieke ontwikkelingen binnen gemeente kunnen om lokaal maatwerk vragen. Hiervoor is het belangrijk dat we het noodzakelijke vertrouwen in samenwerking en begrip voor lokaal maatwerk vast weten te houden

5. Alternatieve scenario's
Niet van toepassing.

6. Participatie en communicatie
Participatie
In ca 1,5 jaar is toegewerkt naar een document waarin de 9 gemeenten samen een richting kiezen, die past bij het landschap, de dorpen en steden en haar mensen. Door middel van dialoogsessies, stakeholdersessies, expertgesprekken en bestuurlijke gesprekken is inbreng verzameld en betrokkenheid gestimuleerd. Ca 150 mensen, werkzaam bij maatschappelijke organisaties, als ondernemer of in onderwijs, kennisinstellingen en belangenorganisaties, zijn onderdeel geweest van het participatieproces. Het schrijven van het RPLG werd uitgevoerd in verschillende fasen, met een aantal keer een externe feedbackrondes om het document te valideren. Het doel van het proces was om een gedragen en effectief perspectief op te stellen dat inspeelt op de behoeften en uitdagingen van het landelijk gebied in Regio Foodvalley.

Communicatie
Het RPLG is na de instemming door het Algemeen Bestuur ter kennisname toegezonden aan alle betrokken stakeholders. Daarbij is aangegeven dat het ter vaststelling aangeboden wordt aan de gemeenteraden.

In afstemming met de communicatieadviseurs van de gemeenten wordt een persbericht opgesteld over de vaststelling van het RPLG door de gemeenteraden.

Bij het uitwerken en bouwen van het Uitvoeringsprogramma wordt ook een opzet gemaakt voor communicatie over de start van gezamenlijke activiteiten en de resultaten.

Evaluatie/controle:
Inhoudelijk wordt minimaal jaarlijks gecheckt of het uitvoeringsprogramma nog actueel is. Omdat het onderwerp complex en in beweging is, is de verwachting dat op verschillende momenten bijsturing nodig is. De regio houdt gemeenteraden en andere stakeholders hiervan op de hoogte en zal e.e.a. ter besluitvorming voorleggen waar nodig. Als de te behalen doelen op de schaal van de regio duidelijker zijn, is het voornemen om daarvoor periodieke monitoring op te zetten, in samenwerking met provincies en rijk. Welke frequentie daarvoor nuttig en haalbaar is, is nu nog niet bekend.

7. Proces
Vervolg/besluitvormingsproces:
Voor het RPLG is het voorliggende besluit de definitieve vaststelling. Het is daarmee het kader voor de Colleges voor de uitwerking naar lokaal beleid (zoals een omgevingsvisie en -plan) en eventuele lokale programma’s en projecten. Voorafgaand aan de besluitvorming wordt door het regiokantoor nog een raadsinformatiebijeenkomst georganiseerd voor alle raadsleden in regio Foodvalley. Vanuit Barneveld zal er nog een extra raadsinformatiebijeenkomst worden georganiseerd om de raadsleden bij te praten en te informeren over het RPLG.

Uit beslispunt 2 van dit voorstel volgt daarnaast de verantwoordelijkheid van het Algemeen Bestuur Regio Foodvalley en de Colleges om een Uitvoeringsprogramma op te stellen. Het streven is om dit in het najaar van 2024 vast te stellen. Dit wordt ter kennisgeving aan uw raad verzonden. Het voornemen is om het uitvoeringsprogramma in ieder geval jaarlijks te actualiseren. Als daarbij beleidskeuzes aan de orde zijn of aanvullende financiering, wordt dit ter goedkeuring voorgelegd aan de gemeenteraden.

Vervolgstappen/planning/uitvoering:
Na instemming met het RPLG door het Algemeen Bestuur van Regio Foodvalley, is het voorliggende RPLG aangeboden aan gedeputeerde staten van Utrecht en Gelderland, het Dagelijks Bestuur van Waterschap Vallei en Veluwe en het ministerie van LNV, met het verzoek om een inhoudelijke reactie. Daarnaast is het ter kennisname verzonden aan provinciale staten van Gelderland en Utrecht en het algemeen bestuur van Waterschap Vallei en Veluwe.

Het RPLG beschrijft in deel A (paragraaf 4.5) een aantal no-regret-activiteiten, die in 2024 in uitvoering zijn en worden genomen. Deze no-regret-activiteiten zijn gebaseerd op de onderzoeks- en ontwikkelagenda die is opgenomen in de door het Algemeen Bestuur van de Regio vastgestelde Contourennotitie voor het RPLG (september 2022). Een deel van de activiteiten in paragraaf 4.7 betreft lopende activiteiten, die in 2024 gecontinueerd worden. Als verlenging aan de orde komt waarbij Regio Foodvalley partner is, is dat onderdeel van het op te stellen uitvoeringsprogramma. Als zich concrete acties/maatregelen aandienen die binnen de doelen en opgaven als no-regret-acties kunnen worden gezien, worden die vanuit het beschikbare

budget voor het RPLG gefinancierd en wordt de verantwoording daarvan opgenomen in het op te stellen uitvoeringsprogramma.

8. Financiële gevolgen

Wat betreft het budget vanuit de betrokken gemeenten is voor de omvang en prioritering van het uitvoeringsprogramma het budget zoals vastgesteld in de Kaderbrieven van Regio Foodvalley maatgevend. We zetten ons maximaal in om benodigde budgetten toegewezen te krijgen door het Rijk en de beide provincies. Als blijkt dat voor cruciale acties of instrumenten aanvullende gezamenlijke dekking nodig is, wordt dat eerst voorgelegd aan de gemeenteraden.

De onderdelen uit het RPLG die een lokale gemeentelijke uitwerking vragen, nemen wij mee in de opbouw van ons programma Waardevol Landelijk Gebied (WLG). De benodigde ambtelijke capaciteit voor het RPLG kan voor de periode 2024-2026 worden gedekt uit de middelen die voor het programma WLG zijn gereserveerd in de programmabegroting 2024-2027. Voor de financiële middelen geldt dat voor de jaren 2024 en 2025.
In 2025 zal in de Kadernota en programmabegroting voor 2026-2029 een beleidstoevoeging worden voorgesteld, voor het Barneveldse programma WLG en het uitvoeringsprogramma RPLG.

9. Risico's

Op dit moment zijn er politieke en inhoudelijke onzekerheden met betrekking tot de belangrijke opgaven voor het landelijk gebied. Landelijke besluiten hebben veel invloed op de uitwerking en op de planning, zodat er een reëel risico lijkt te bestaan op vertragingen in de planning. Het RPLG is daarom nooit volledig ‘af’, aangezien wetgeving nu nog niet bekend is.

Burgemeester en wethouders van Barneveld,
de secretaris, de burgemeester,
W. Wieringa J. van der Tak

Bijlagen:
1. RPLG Deel A
2. RPLG Deel B
3. Overzicht van moties en amendementen RPLG 2023